

Nadal en temps de guerra

Aquest és el segon Nadal que hem passat amb guerra. No ho esperaven molts, la veritat. No ho esperaven, sobretot, els feixistes, que creien que triomfarien amb un senzill passeig militar. El passeig militar, però, ha esdevingut una epopeia i una tragèdia. Si entre els elements de dreta que es sumaren al moviment, o bé que simpatitzaren amb el moviment, hi ha el més lleu sentiment d'humanitat, s'avergonyiran dels crims, de les vil·leses, de les salvatjades comesses en nom de l'ordre i de l'Espanya gran.

Precisament aquests dies llegia—hi ha temps per a tot, diu l'Eclesiastès—en un llibre d'Engelhaiff: «Les salvatjades que cometeren uns reaccionaris mancats en absolut del menor sentiment humà, superaren deu vegades tot el que havien pogut fer els insurgents... El nombre de camperols assassinats ascendeix a 130.000.» (Engelhaiff: Història d'Alemanya durant la Reforma. Berlín 1903. Pàg. 245) (1).

Avui aquest historiador alemany podria dir el mateix referint-se als rebels espanyols que tan ben ajudats han estat pels alemanys de Hitler.

Quan estava llegint aquest llibre se m'ha presentat un soldat, destacat en una avançada, al qual feia temps que no veia. Avui sol·dà i ahir milicià, sortí amb mi, voluntari, la nit del 8 de setembre del 36, amb les columnes Macià-Companys, aquelles columnes de minyons coratjosos i plens de bona voluntat, aquelles columnes que tan dignament, malgrat de veure's oblidades i desamparades, han complert el seu deure; aquelles columnes que, sense mancar a la disciplina—al contrari, amb un gran respecte a la disciplina—sempre seran per a nosaltres «les Macià-Companys».

Es un noi alt, prim, amb un rostre obert, franc, intel·ligent. Com que faria un bon servei i donaria un bon rendiment en una oficina que se vol d'aquest cos d'Exèrcit, està a les avançades. Com que és intel·ligent i republicà no ha passat de soldat. De totes maneres, millor: avui l'honor és ésser soldat de la República.

Aquest minyó sempre ha militat per Catalunya i la República. Quan em veu sempre em prega:

—Si li escriviu, no us oblideu de donar records al doctor Soler i Pla. L'amistat del doctor Soler i Pla l'enorgulleix, com m'enorgulleix a mi. Orgull dels més legítims, car Soler i Pla és un dels catalans més dignes, més pulcres, més honorables de la Catalunya republicana.

Aquest minyó, aquest soldat, m'ha dit:

—La nit passada, no sabeu?, era la de Nadal i jo estava de guàrdia a les avançades. Tot era blanc de neu—ací veig que ja s'ha fos—, però no nevava. Al contrari: hi havia un coi tot ple d'estels que semblaven cius molt brillants d'argent clavats en una seda blava. Feia un fred intensíssim, un fred que vos ja coneixeu: recordeu les nits que ens veníeu a fer una estona de companyia a Fuenferrada? Una mica lluny es veia—la neu feia molt clara la visibilitat—un logarret, enemic: enemic per tal com està ocupat pels facciosos i per tal com, cosa que sempre cal tenir en compte, la població civil deu estar bé amb els facciosos, car ningú no s'ha passat als nostres rengles. És molt possible, però, que el dia que entrem en aquest logarret els que han estat tan bé amb els facciosos ens rebin amb visques a la República i cantant himnes proletaris. No seria el primer. Jo, influït per l'ingenu encís de la nit llegendària, pensava en Nadak el Nadal turbulent i brillant de les ciutats i el Nadal als nostres pobles de la muntanya catalana que, aquesta nit, són sempre pobles de «pessebres». Pensava en el mite, bell de la nit nadalenca, la nit que té perfum de cançó: un deu infant que neix en la més absoluta pobresa per a ésser després amic dels pobres, dels tristes, dels oprimits, dels perseguits, per la justícia dels maiestres

de la terra; un deu que venia a predicar la revolta contra el ric misericordiós, contra l'hipòcrita que fa comerç del temple, contra el poderós que tiranitza. I recordava tota la ingenua i rústega escenografia del «pessebre»: muntanyes de auró amb neu de farina; cases de carot pintades d'una manera deliciosament arbitrària; gallines i galla i oques de fang graciosament desproporcionades en relació amb la humana fauna, també de fang, que pobla el «pessebre»; rius de paper de plom; àngels d'ales de carot damunt la peanya d'un núvol de fang. Dominat per la ficció desapareixia la realitat del meu entorn i em feia l'efecte que vivia en un món de pau i d'amor, entre cançons i música alegre d'aldifes, simbombes, guitarres, flabiolos. I em semblava sentir una veu meravellosa que deia: «...pau en la terra als homes de bona voluntat».

La terra és Xina, devastada per l'imperialisme japonès; és la França del «cagoliards»; del general de Castelnau, aquell del «boutcrapular»; és la Itàlia sotmesa al caprici atrabiliari de Mussolini; és l'Alemanya de Hitler, que persegueix els homes i els llibres; és la catòlica Irlanda de de Valera, que envia un representant a Salamanca; és l'Anglaterra del Comitè de No Intervenció, que permet el bombardeig de ciutats obertes i l'assassinat de dones i d'infants; és l'Espanya de Franco, roja de sang i negra de crim, d'engany, de delació, de vil·lesa, de traïció, de baixos apetits inconcensables... I em semblava tornar a sentir les veus meravelloses: «...i pau en la terra als homes de bona voluntat». Els homes de bona voluntat, meditava jo, no deuen ésser Anthony Eden, ni Oliveira Salazar, ni Mussolini, ni Hitler, ni Franco, ni el cardenal Gomà, ni el cardenal Segura.

I em veia lluny de la llar, lluny de la família, vestit d'una manera estranya, sol en la nit i amb una arma a la mà i les paraules de l'Epifania—«pau en la terra als homes de bona voluntat»—semblaven una burla cruel.

Després, ha aplegit aquest minyó:

—I quan, rellevat de la guàrdia, ja alta la nit, em mig adormí, em sentia el cap tot ple de cantarelles nadalenques i em semblava que se'm aparellava Jesús. No anava vestit, però, a la manera de com el representen en la imatgeria cristiana: amb la blanca túnica luminosa i els peus descalços. No, no: vestia com un soldat més, duia un capot-manta d'un blau gris i en el capot, en lloc del cor en flames amb el qual és representat en les estampes, un gran estel roig. Jesús s'apropava a mi i em deia:

—Sóc un evadit del camp rebel. No podia suportar el crim, l'arbitrarietat, el sadisme, els baixos instints d'aquella gent que es diu d'ordre i amant de la religió. Sóc Jesús de Galilea i me'n vinc amb vosaltres...

Front d'Aragó, desembre.

(1) Aquestes paraules tenen més força perquè es tracta, ho és que ho sapiguem els reaccionaris, d'un escriptor, d'un historiador burgès.